

خطبه مسجد مدینه دائرة المعارف شیعه است/ علم وحیانی حضرت زهرا(س)

کارشناسان تاریخ اسلام معتقدند؛ حضرت فاطمه(س) در حکمت نظری و عملی سرآمد زمان بود. علم حضرت زهرا از جمله علوم وحیانی است. خطبه مسجد مدینه دائرة المعارف شیعه است و همه اعمال حضرت زهرا(س) برای خدا بود.

کارشناسان تاریخ اسلام معتقدند؛ حضرت فاطمه(س) در حکمت نظری و عملی سرآمد زمان بود. علم حضرت زهرا از جمله علوم وحیانی است. خطبه مسجد مدینه دائرة المعارف شیعه است و همه اعمال حضرت زهرا(س) برای خدا بود.

به گزارش خبرنگار مهر، در آغاز بهار فاطمی و سالی که با شهادت فاطمه زهرا(س)، دخت نبی مکرم اسلام(ص) مصادف شده است، به مناسبت ایام فاطمیه دوم به سراغ چهار تن از محققان و کارشناسان دینی رفته ایم و سوالاتی مانند؛ نقش سیاسی و اجتماعی حضرت زهرا(س)، آموزه های وارد شده از احادیث منسوب به آن حضرت، جایگاه حضرت فاطمه(س) در قرآن و عرفان و مقام علمی دخت نبی اسلام را به پرسش گذاشته ایم. اصغر طاهرزاده و حجج اسلام؛ غروی، یوسفی مقدم و موسوی در پاسخ به این سوالات به اظهار نظر پرداختند.

حضرت فاطمه(س) هم در حکمت عملی و هم حکمت نظری سرآمد زمان خود بود

حجت الاسلام محسن غروی در گفتگو با خبرنگار مهر در مورد اینکه چه آموزه هایی در احادیث منسوب به حضرت زهرا(س) مطرح شده است اظهار کرد: کتابی در این زمینه به نام «نهج الحیات» نوشته شده است. خداوند مرحوم دشتی نویسنده این کتاب را رحمت کند. وی مجموعه کلمات حضرت زهرا(س) را جمع آوری کرده است که عمدتاً راجع به علم و نحوه زندگی و همچنین خطبه فدکیه آن حضرت است که راجع به مسایل سیاسی و اجتماعی است.

عضو هیئت علمی جامعه المصطفی العالمیه با بیان اینکه کلمات حضرت زهرا(س) در این کتاب آمده است ادامه داد: در مجموع بنا بر احادیث و اخبار، حضرت زهرا(س) از نظر عفت، حجاب، پاکدامنی، علم و دانش، تسلط بر احادیث و آیات و روایات سرآمد زنان زمان خودش بوده اند و در دفاع از ولایت و حقانیت ولایت امیرالمومنین(ع) و اهل بیت(ع) هم ایشان دفاع های عالمانه ای داشته اند و با غاصبین زمان خودشان محاجه و بحث می کردند. اینها نشان دهنده بصیرت سیاسی حضرت فاطمه(س) است.

استاد حوزه و دانشگاه در مورد اینکه حضرت زهرا(س) در کلام سایر معصومین(ع) چگونه معرفی شده اند هم بیان کرد: علامه حسن زاده آملی در این زمینه می فرمایند بنا بر احادیث و اخبار حضرت زهرا(س) تفسیر سوره قدر هستند. یعنی اینکه قرآن می فرماید «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ» ما قرآن را در شب قدر نازل کردیم. مراد از لیلۃ القدر قلب مبارک حضرت زهرا(س) است. این مسئله نشان می دهد که مقام علمی حضرت زهرا(س) در لسان سایر ائمه مقام بلندی بوده است که شأنیت نزول قرآن در آن است و روایات متعددی داریم که صحیفه فاطمیه یعنی آن کتابی که اسرار و معارف اهل بیت(ع) در آن نوشته شده است در نزد حضرت زهرا(س) بوده و به هر حال از نظر مظلومیت و علم و عفت و مادری و شرایط و اوصاف یک زن پارسا و پرهیزگار ایشان در لسان ائمه آمده اند.

حجت الاسلام غروی در مورد اینکه کدام آیات درباره حضرت زهرا(س) است هم تصریح کرد: در دو سوره کوثر و قدر اشاره مستقیمی به حضرت زهرا(س) شده است. مفسرین این دو سوره را در شأن نزول حضرت فاطمه(س) بیان کرده اند ولی تأویل آیات یک بحث فنی است که باید در جای خودش مطرح شود.

وی در مورد اینکه نقش اجتماعی و سیاسی حضرت زهرا(س) در طول حیاتشان چه بوده است عنوان کرد: همانطور که اشاره کردم حضرت فاطمه(س) در تحکیم اندیشه ولایت و مکتب اهل بیت(ع) هم نقش و هم تأثیر علمی بسزایی داشته اند. سوالاتی که افراد مختلف از ایشان می پرسیدند را پاسخ می دادند و آیات را تأویل می کردند. ایشان در زمان خودشان آیات قرآن و مکاتب تفسیری مختلف را نقد و بررسی می کردند و هم از نظر عملی ایشان ایستادگی به خرج دادند و مقاومت کردند و از حقانیت امیرالمومنین(ع) و خاندان اهل بیت(ع) در حکومت و خلافت دفاع کردند. یعنی ایشان هم در حکمت عملی و هم حکمت نظری سرآمد زمان خود بودند.

علم حضرت زهرا(س) ازجمله علوم وحیانی بود

حجت الاسلام سید محسن موسوی درباره جایگاه علمی حضرت زهرا(س) گفت: برای شناخت یک شخصیت بزرگ، ناگزیر از شناخت همه ابعاد وجودی او هستیم. شناخت برخی از ویژگی های شخصیتی انسانی بزرگ و نادیده گرفتن یا نپرداختن به آنها، شناخت کاملی نخواهد بود. درباره وجود ارزشمند حضرت فاطمه(علیها السلام) به نظر می رسد، به برخی از ابعاد شخصیت ایشان کمتر توجه شده است. از جمله شخصیت علمی آن حضرت، که در سایه دیگر ویژگی های شخصیتی ایشان قرار گرفته است.

مدیر گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه مازندران افزود: علم حضرت زهرا(سلام الله علیها) ازجمله علوم وحیانی ای بود که مانند آن در اختیار پیامبران و امامان(علیهم السلام) قرار دارد. آن علمی که در سخن ایشان چنین توصیف شده است: «إِنَّ عَدَنًا لَمْ يَكُنْ وَ لَمْ يَكُنْ هُوَ كَأَنَّ أَلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ»؛ علم آنچه که موجود است و آنچه که تا روز قیامت به وجود خواهد آمد نزد ماست.

وی درباره منشأ علوم فاطمی گفت: بخشی از این علم از سوی خداوند متعال با واسطه فرشتگان الهی به ایشان اعطا می شد. یکی از نام‌های حضرتش، محدثه (با فتح دال) است، یعنی کسی که فرشتگان با او سخن می گویند. امام صادق (علیه السلام) درباره دلیل نامگذاری ایشان به محدثه فرموده است: «فاطمه، محدثه نامیده شد؛ زیرا فرشتگان از آسمان فرود می آمدند و با ایشان گفتگو می کردند، چنان که با مریم دختر عمران سخن می گفتند».

حجت الاسلام موسوی افزود: همچنین ایشان تحت تعلیم پدر ارجمندشان، علوم الهی را فراگرفتند. در روایت بسیاری به علم آموزی حضرت زهرا (علیها السلام) از محضر پیامبر اکرم (ص) اشاره شده است. الفاضلی چون «مما علم رسول الله (ص) فاطمه (س)» و «علم رسول الله (ص) فاطمه (س)» گویای این حقیقت است. استغفار ویژه و تسبیحی که امروزه به نام حضرت زهرا (علیها السلام) شهرت دارد، از این دسته اند.

وی درباره آنچه به عنوان ظهور علم فاطمی در اختیار دوستداران آن حضرت وجود دارد نیز پاسخ داد: مجموعه ای از روایات و دعا‌های ایشان است که عالی ترین معارف توحیدی را در خود جای داده است. چه نیکوست که علاقه مندان به حضرتش، به ویژه در ایامی که منتسب به ایشان است، بخشی از احادیث و ادعیه فاطمی را به مطالعه بنشینند. در سخنی از ایشان آمده است: «هر که عبادت خالصانه اش را برای خدا بالا فرستد، خداوند برترین مصلحت‌های او را برایش فرو خواهد فرستاد».

خطبه مسجد مدینه دائرةالمعارف عقیدتی، کلامی و سیاسی شیعه است

اصغر طاهرزاده در پاسخ به این سوال که جایگاه حضرت زهرا (س) در عرفان اسلامی و نزد عرفای مسلمان چگونه است گفت: ابن عربی در کتاب «مناقب» در مورد حضرت زهرا (س) و صلواتی که بر حضرت زهرا (س) دارد می‌گوید: «و علی الجوهرة القدسیة فی تعین الانسیة صورة النفس الكلية جواد العالم العقلية بضعة الحقيقة النبوية مطلع الانوار العلوية عين عیون الاسرار الفاطمية التاجية المنجية لمحبيها عن النار ثمرة شجرة اليقين سيّدة نساء العالمين المعروفة بالقدر المجهولة بالقبر قرّة عين الرسول الزهراء البتول عليها الصلاة والسلام» و نیز تحیات زاکیات بر آن پاکیزه جوهر قدس باد که با تجرد قدسیه در هیئت انسیه عالم بشریت را زینت تشکیل داده آن حقیقت طاهره خود صورت نفس کلی و جواد عالم عقلی است که در صورت بشریه بضعه حقیقت احمدی و مشرق انوار علوم علوی و سرچشمه اسرار مکنونه فاطمی است چنانچه آن حقیقت قادسه در آغاز نزول از مقدسات عالم عقلی بوده در هنگام عودت و صعود نیز خود از ادناس بشریت رستگار و آزادکننده دوستاران است از نکایت نار. آن جوهره قدسیه شیرین، ثمر شجر معرفت و یقین و سترک سیده نسوان عالمین است که قدر مراتب فضائلش معروف و مثنوی جسد عنصریه‌اش مجهول؛ نور دیده حضرت رسول به نام نامی و لقب گرمی زهرا بتول علیها الصلاة والسلام.

نویسنده کتاب بصیرت حضرت فاطمه (س) درباره دیدگاه عرفا به مقام زن افزود: عرفا؛ زن را مظهر نفس کلی می‌دانند که قلب او محل تجلی انوار عقل کل است و از این جهت در مقام عبودیت که مقصد اصلی خلقت است تام و تمام است. بر همان مبنا که زن مظهر نفس کلی است، عرفا صاحب نفس کلی را حضرت زهرا (س) می‌دانند، به آن اعتبار که هر مقامی یک «واصل» دارد و بقیه «تابع» اند. حضرت زهرا (س) واصل و صاحب مقام نفس کلی و صورت عبودیت محضه هستند.

طاهرزاده درباره نقش حضرت زهرا در بقا و استمرار اسلام ناب به خبرنگار مهر گفت: خطبه حضرت فاطمه زهرا (علیها السلام) در مسجد مدینه پس از حاکمیت ابابکر و زیر پاگذاشتن پیام غدیر، يك دائرةالمعارف عقیدتی، کلامی و سیاسی است که حکایت از بینش توحیدی و سیاسی دختر پیامبر (علیها السلام) دارد. فاطمه (علیها السلام) بنیانگذار نهضتی است که هنوز ادامه دارد، یعنی فاطمه (علیها السلام) در مقابل جریانی که پیام غدیر را زیر پا گذارد، جبهه‌ای را گشود که بالاخره اسلام را به مسیر خود برمی‌گرداند و به همین جهت شعار حضرت مهدی (عجل‌الله‌تعالی‌فرجه) چون ظهور فرماید، عبارت است از «و فی ایّته رسول‌الله لی اسوة حسنة» یعنی؛ الگو و اسوه من در این راه دختر رسول خدا (صلوات‌الله‌علیه‌وآله) است.

حضرت زهرا (س) همه اعمال خود را در زندگی برای خدا انجام می‌داد

حجت الاسلام محمدصادق یوسفی مقدم رئیس مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم در گفتگو با خبرنگار مهر در مورد ویژگی‌هایی سیاسی و اجتماعی شخصیت حضرت زهرا (س) و الگو بودن ایشان برای زنان مسلمان گفت: ما حضرت زهرا (س) را باید به درستی بشناسیم. نباید به کلی گویی درباره ایشان اکتفا کنیم. امروز در جامعه خودمان وقتی می‌گوییم که حضرت زهرا (س) الگویی برای زنان مسلمان است باید آن ویژگی‌هایی از ایشان بیان شود که برای عموم زنان مسلمان قابل دسترسی باشد.

وی ادامه داد: هر چند در آن ویژگی‌ها حضرت زهرا (س) در قله کمالات قرار دارند ولی برای عموم زنان مسلمان ما باید قابل دسترسی باشد؛ که آنها بتوانند در آن مسیر حرکت کنند. لذا ضمن اینکه حضرت زهرا (س) را موجودی الهی و ملکوتی می‌دانیم که خداوند متعال قبل از اینکه حضرت آدم ابوالبشر (ع) را بیافریند نور ایشان را در عرش قرار داده است. با وجود اعتقاد به این موارد اما آن چیزی که مهم است این است که بدانیم حضرت زهرا (س) چگونه زندگی کرد و زنان مسلمان ما می‌توانند از آن حضرت الگو بگیرند.

استاد حوزه و دانشگاه با اشاره به اینکه حضرت زهرا (س) در عبودیت و بندگی و در شوهر داری و رابطه با اجانب و بیگانگان، در رابطه با پدر و همسر و خانواده و فامیل؛ وقتی انسان زندگی ایشان را مطالعه می‌کند احساس می‌کند که آن حضرت به گونه ای رفتار و برخورد می‌کرد که سبک زندگی ای داشته که ما می‌توانیم آن سبک زندگی را برای خودمان الگو قرار دهیم و از ایشان تبعیت کنیم.

وی افزود: اینها آن چیز مهمی است که باید از حضرت زهرا (س) بدانیم. بندگی ایشان بسیار متعالی است. اگر خواسته باشیم واقعاً بندگی خداوند را بفهمیم باید از حضرت زهرا (س) یاد بگیریم. از نگاه و منظر حضرت زهرا (س) عبودیت فقط اختصاص به

نماز و روزه ندارد حضرت زهرا(س) تمام اعمالی را که در زندگی انجام می داد به قصد عبودیت و بندگی خدا انجام می داد. اگر در خانه کار می کرد به قصد بندگی خدا کار می کرد. یعنی به ما فهماند که عبودیت و بندگی خدا در نگاه دین و در مکتب اسلام به اعمال خاصی مثلا نماز و روزه اختصاص ندارد.

حجت الاسلام یوسفی مقدم تصریح کرد: در هر حال و برای هر عملی می تواند بنده خدا بود. می توان عبودیت خدا را کرد. اما در مسئله نماز و عبودیت خاص حضرت زهرا(س) طبیعی است که آن عبادت خاص حضرت زهرا(س) در مقام و مرتبه ای قرار دارد که احدی نمی تواند به آن مقام برسد.

رئیس مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم بیان کرد: اما آن نکته ای که می تواند برای ما درس آموز باشد و در سبک زندگی ما موثر باشد این است که حضرت زهرا(س) همه اعمال خود را در زندگی برای خدا انجام می داد و این توسعه عبودیت از اعمال خاصی مثل نماز و روزه به سایر اعمال و مثلا کارهایی که انسان در طول زمان به صورت روزمره انجام می دهد هم گسترش می داد.

وی افزود: در شوهرداری حضرت زهرا(س) ایشان به عنوان یک زن مسلمان آنگونه با شوهر خود رفتار می کرد که شوهرش را ناراحت نمی کرد مطالبات بی جا از وی نداشت و با توجه به شرایط شوهرش مطالباتش را تعدیل و بلکه گذشت و ایثار می کرد. روایاتی داریم که امیرالمومنین گرسنه بود و از حضرت فاطمه(س) غذا خواست حضرت گفت غذایی نداریم والان غذا در خانه موجود نیست. اگر غذایی بود من تو را به خود و فرزندانم ترجیح می دادم و غذا را برای تو می آوردم.

این مسائل نشان از ایثار حضرت زهرا(س) در برابر شوهرش دارد یعنی نه تنها مطالبات ناحق و ناراحت کننده از شوهرش نمی کرد و افزون بر اینکه مطالبات خودش را تعدیل می کرد در برابر شوهرش اصلاً مطالبه ای نداشت بلکه همواره ایثار و گذشت می کرد. از بسیاری از چیزها که حق خودش بود ایثار می کرد تا شوهرش بتواند زندگی کند و به اهدافی که دارد برسد.

حجت الاسلام یوسفی مقدم بیان کرد: در تربیت فرزند هم درست است که فرزندان ایشان انسانهای بزرگی بودند و به نحو احسن تربیت شده بودند و به گونه ای الگوی همه انسانهای روی زمین هستند اما خود حضرت زهرا(س) در تربیت آنها نقش بسیار مهمی و موثری داشت. از قبل از تولد و چه بعد از تولد و در حین حتی لالایی گفتن ها باری بچه ها مقید بودند که ذرهایی را بگویند و فرزندانش را درست تربیت کند تا ایثارگر و خدمت گزار مردم بار بیایند. این تعهدات حضرت زهرا(س) به نحوه تربیت فرزندان بسیار مهم و درس آموز است و می تواند برای الگو قرار گرفتن سبک زندگی ما موثر مفید واقع شود.

وی در پایان یادآور شد: بنابراین تصور می کنم باید حضرت فاطمه(س) ۱ درست بشناسیم وقتی ایشان را الگو معرفی می کنیم باید آن جهاتی از شخصیت وجودی ایشان تبیین شود که آن جهات بتواند در دسترس و قابل استفاده برای انسانهای دیگر باشد. البته ما مقام حضرت فاطمه(س) را بسیار متعالی می دانیم که این مسئله در جای خودش باید بحث شود ولی آنچه که قابل دسترسی برای عموم مسلمانان است آنها باید تبیین شوند تا زنان ما بتوانند از حضرت زهرا(س) تبعیت کنند و از زندگی ایشان الگو بگیرند.

گفتگو از رضا سلیمی و سیدحسین امامی